

Lærervejledning: Flersprogethedsdidaktiske temaer Materialer til 9. klasse

Udarbejdet af Line Krogager Andersen (SDU)
i samarbejde med:
Anita Hjorth Jørgensen
Bjarne Czeloth
Carsten Stigers
Niels Jeppe Husted Christensen
Torben Schulz &
Frank Hansen
Skovvangskolen

www.flersprogethedsdidaktik.ku.dk

Sprogkonsulenter på dette materiale:

Adam Murad (arabisk)
Hoa Thi Ngo (vietnamesisk)
Gülhan Comakci,
Studieskolen (tyrkisk)

Bidragydere til de dele af materialet, der først blev udviklet til Almen Sprogforståelse:

Bente Buus (Viby Gymnasium)
Kader Maikal H Mohamed (Aarhus Tech)
Kristine Krogh Vesterstrøm (Aarhus Tech)
Nicoline Engers Gregersen (Aarhus Tech)
Roar Rimmen Gaardsøe (Aarhus Tech)
Stine Nørgaard Klarskov (Aarhus Tech)
Ulla Birgitte Alkjærsg (Viby Gymnasium)

Indhold

Introduktion	3
Hvorfor arbejde flersprogethedsdidaktisk i 9. klasse?	3
Hvordan kan du bruge dette materiale?	4
Tema om klassens sprog	6
Dit sprogportræt	6
Sprogworkshop	7
Tema om sproglig mangfoldighed	8
Kahoot om sproglig mangfoldighed	9
Elevark 8 DEL 2	10
Elevark 11	10
Elevark 12	11
Tema om sproglig variation	13
Dialekter	14
Social variation	15
Tema om sproglægtsskab	17
Elevark 4 & 5: den sproglige detektiv	18
Vendespil & arbejdsark sprogfamiliespillet	18
Elevark 6: sprogtræerne i sprogskoven	19
Tema om skandinaviske sprog	21
SKAM & Fucking Åmål	21
Elevark 8 side 1 (skandinaviske sprog)	22
Arbejdsspørgsmål til skandinaviske sprog	23
Tema om sprog, magt og samfund	25
Samtalekort	25
Elevark 13	26
Konnotationskort	27
Coronatekster & Arbejdsspørgsmål Magt i teksten	27
Tema om sprog og kultur	28
Elevark 3	28
Elevark 9	29
Maskinoversættelse dansk & arbejdsspørgsmål	31
Referencer	32

Introduktion

Denne lærervejledning er en del af et flersprogethedsdidaktisk undervisningsmateriale udviklet af inden for rammerne af forskningsprojektet Plurilingual Education. Materialet er udviklet i et samarbejde mellem den besøgende forsker og en gruppe lærere i dansk, tysk, engelsk og fransk, og efterfølgende afprøvet i to særlige sproguger og revideret på baggrund af erfaringer fra undervisningen. I udviklingsprocessen har vi lagt vægt på at arbejde med sprog på en anden måde end sædvanligt og på at inddrage alle elevernes sproglige ressourcer med henblik på at skabe rum for elevernes **sproglige opmærksomhed og bevidsthed, sproglige fantasi og kreativitet** samt **kritiske sproglige opmærksomhed**.

Forskningsprojektet Plurilingual Education er finansieret af Danmarks Fri Forskningsfond (Sagsnummer: 0132-00208B) og undersøger elevernes sproglige opmærksomhed på tværs af alderstrin. Projektet ledes af Petra Daryai-Hansen (KU). Læs mere på www.plurilingualeducation.ku.dk

Det samlede materiale består af:

- **Lærervejledningen**, der er inddelt tematisk. Temaerne er udvalgt i et samarbejde mellem lærere i 9. klasse på Skovvangskolen og den besøgende forsker. Hvert tema indeholder korte beskrivelser af flersprogethedsdidaktiske aktiviteter.
- Specialudviklede **elevark**, der passer til de forskellige aktiviteter. Elevarkene er af forskellig karakter – nogle indeholder links til lyd og video og udleveres derfor beds elektronisk. Andre egner sig bedre til print. Nogle af elevarkene er tæt forankret i temaerne og koblet til andre aktiviteter, mens andre sagtens kan stå alene eller bruges i andre sammenhænge. Nogle af elevarkene er desuden udviklet først med henblik på Almen sprogforståelse i gymnasiet og siden afprøvet i 9. klasse – det er de nummererede ark. Andre er specifikt udviklet til 9. klasse, og har blot en titel, som fx *vendespil*, *sprogportræt* eller *SKAM & Fucking Åmål*. Materialet trækker desuden på eksisterende ressourcer og indeholder derfor henvisninger til film og hjemmesider samt enkelte bogudgivelser.

Hvorfor arbejde flersprogethedsdidaktisk i 9. klasse?

Flersprogethedsdidaktikken er en systematisk tilgang til at inddrage flere sprog i undervisningen og til at tænke på tværs af sprog (Daryai-Hansen, 2019). Gennem en flersprogethedsdidaktisk tilgang kan I som lærere give eleverne nye perspektiver på det sproglige arbejde og mulighed for udvikling af sproglig opmærksomhed.

Materialet inkluderer både aktiviteter, der giver anledning til at inddrage elevernes hjemmesprog, hvis disse adskiller sig fra dansk, og aktiviteter med fokus på de nordiske sprog. I et brobygningsperspektiv er aktiviteterne relevante som optakt til Almen Sprogforståelse i STX/HHX, og der er endda nogle af aktiviteterne, der både er afprøvet i 9. klasse og AP og passer til begge alderstrin.

Inden for **flersprogethedsdidaktikken** arbejdes med tre forskellige underkategorier:

- *interkomprehension*, der handler om at bruge beslægtede sprog til at forstå hinanden
- *integreret sprogdidaktik*, der handler om at skabe sammenhæng imellem skolens sprog, dvs. dansk og de relevante fremmedsprog og eventuelle andre sprog i skolen
- *éveil aux langues*, der handler om at åbne op og give eleverne nye perspektiver på sprog gennem mødet med en bredere sproglig palette.

Alle disse tre tilgange har store potentialer, når det angår udviklingen af elevernes sproglige bevidsthed og opmærksomhed. I dette materiale kobles de endvidere til et fokus på elevernes egne sproglige repertoarer, idet al sproglig læring og udvikling samtidig er en udvidelse af netop det sproglige repertoire, og idet kontrasten mellem det kendte og det nye og refleksionen over denne kontrast skaber tværsproglige rum for udvikling af sproglig bevidsthed (Krogager Andersen, 2020).

Det vil sige, at der i materialerne både inddrages typiske fremmedsprog, dansk og andre sprog som fx swahili og tegnsprog samt åbne spørgsmål, hvor eleverne selv kan reflektere over andre af deres egne sproglige ressourcer, som for eksempel kan være andre hjemmesprog end dansk, særlige ungdomsvarianter, dialekter osv. I den forbindelse er det væsentligt at holde sig for øje, at hverken du som lærer eller eleverne formentlig har særlig meget viden OM de pågældende sprog, selvom eleverne måske har veludviklede sprogkundskaber. Dette er imidlertid ikke nogen hindring for at stille nysgerrige spørgsmål, og netop de overraskende sproglige fænomener og uafklarede mysterier kan skabe grobund for spændende samtaler om hvad sprog og sprogbeskrivelse egentlig er.

At inddrage elevernes sproglige repertoarer i undervisning kræver ingen sproglig ekspertise inden for disse sprog, men blot åbenhed og sproglig nysgerrighed.

Et tilbagevendende element i elevarkene er tekstuddrag fra **Menneskerettighedserklæringen**, der både har samfundsfaglig relevans og som foreligger i rigtig mange autentiske oversættelser. I arbejdet med elevarkene får eleverne mulighed for at stifte bekendtskab med uddrag af menneskerettighederne både i tekst, lyd og videoformat, og på sprog der spænder fra de nordiske til somali, arabisk, vietnamesisk, latin og tre forskellige slags tegnsprog.

Hvordan kan du bruge dette materiale?

Materialet er organiseret i forskellige sproglige **temaer**, kan bruges som udgangspunkt for tværfaglige projektdage, fagdage mv., eller de kan bruges i sammenhæng til at organisere længere sprogforløb, hvor I kommer rundt i sprogenes verden.

- Hvert tema har sit eget kapitel i denne lærervejledning samt tilhørende elevmaterialer til print eller download.
- I begyndelsen af hvert temakapitel finder du en oversigt over temaets faglige mål og sproglige fokuspunkter, samt nogle opmærksomhedspunkter til dig som lærer.
- Dernæst følger en materialeoversigt, samt et forslag til dagsplan
- Integreret i dagsplanen finder du beskrivelser af de enkelte arbejdsark og aktiviteter, fremgangsmåder og nyttig baggrundsinfo om de sprog, du nok ikke kender i forvejen.

Materialet kan anvendes i tværfaglige lærersamarbejder mellem dansk, DSA- og fremmedsproglærere, eller aktiviteterne kan inddrages i den almindelige dansk- og fremmedsprogsundervisning. Rigtig god fornøjelse!

Tema om klassens sprog

Formål:	<p>At synliggøre elevernes sproglige ressourcer for hinanden, hvilket kan fordre gensidig nysgerrighed og anerkendelse.</p> <p>At tydeliggøre de flersprogede ressourcers værdi, hvilket kan fordre elevengagement</p>
Sprogligt fokus:	<p>Det sproglige repertoire</p> <p>Sproglæringsstrategier</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Fokuser på de anerkendende aspekter af at fremdrage de mange sprog</p> <p>Undgå at udpege elever til at besvare specifikke metasproglige spørgsmål om deres egne sprog</p>

Inden for rammerne af dette tema kan der arbejdes med **sprogportrætter** og **sprogworkshops**.
Samlet anslået tidsforbrug: 3 timer.

Materialer

Elevark: dit sprogportræt

Dit sprogportræt

Når aktiviteten introduceres, kan man som lærer med fordel enten vise sit eget sprogportræt eller invitere til en snak om, hvorfor det er godt at kunne mange sprog og en diskussion af, hvad sprog egentlig er for noget. Det er en fordel, hvis eleverne får mulighed for at fortolke begrebet sprog meget åbent (der vil måske være elever, der ønsker at inkludere dyresprog, kærlighedssprog, fodboldsprog eller noget helt andet, og det er helt fint), for det kan give anledning til gode refleksioner i klassen bagefter og undervejs. Det er vigtigt, at eleverne forstår at et sprog kan illustreres på mange andre måder end ved hjælp af et nationalflag, eftersom det snarere er undtagelsen end reglen, at der som i Danmark er sammenfald mellem sproglige og nationale grænser. Hvis du ønsker at læse mere om baggrunden for at bruge sprogportrætter i undervisningen samt blive yderligere inspireret til arbejdet, så se Daugaard et al. (2018).

Sæt gerne 1,5 timer af til arbejdet med sprogportrætterne, så eleverne både kan arbejde med deres eget, se de andres og diskutere på klassen eller i grupper. Brug elevarket *dit sprogportræt*, og følg nedenstående fremgangsmåde:

1. Eleverne tager et billede af hinanden til brug som silhuet

2. Silhouetter overføres til papirark og hver elev tegner sit eget sprogportræt efter anvisningerne på elevarket (gængivet i det følgende)
 - a. Da du udfyldte dit sprogpas, skrev du en række sprog, som du kender og bruger på forskellige måder. Tegn nu disse sprog ind på din silhuet, så du får et portræt af dig selv og dine sprog. Vælg selv, hvilke farver eller mønstre, der skal bruges til at vise hvert sprog, og hvor de skal placeres på kroppen, for at det bedst kan afspejle dit forhold til det pågældende sprog.
 - b. Sprogportræterne videreudvikles med tekst, der skrives rundt om eller på et separat ark ud fra følgende inspirationsspørgsmål:
 - c. Skriv nu en forklaring til dit sprogportræt. Hvilke sprog er repræsenteret, hvor er de placeret og hvor meget fylder de? Hvorfor har du valgt at afbillede sprogene på denne måde?
3. Opsamling på klassen: sprogportrætter hænges op i klassen, og alle elever går rundt og kigger på hinandens sprogportrætter. Opgave: find mindst en klassekammerat, der har vist et sprog, du ikke vidste at han/hun kunne. Find mindst en klassekammerat, hvor du er blevet overrasket over, at I har noget til fælles. Herefter samles op på klassen.

Sprogworkshop

Har I fundet ud af, at der er mange elever i klassen, der taler et sprog de andre ikke kan? I så tilfælde kan I have stor glæde af at gennemføre små sprogworkshops:

1. Vælg 4-5 elever, der hver taler et sprog, som kun få andre i klassen taler
2. Lad hver af disse elever afholde deres egen sprogworkshop ved hver sin station i klassen
3. De elever, der fungerer som sproglærere, skal lære deres klassekammerater nogle få introducerende gloser og sætninger, som fx "goddag," "jeg hedder X," "jeg kan godt lide X" osv.
4. Eleverne bevæger sig fra station til station i grupper à 3-4 elever og noterer undervejs de sætninger de lærer på et ark papir
5. Afslutningsvis samles der op på klassen, hvor nogle af eleverne får lejlighed til at vise, hvad de har lært. Her kan også være mulighed for at reflektere over det at lære sprog og at anerkende de elever, der har fungeret som lærere.

Tema om sproglig mangfoldighed

Formål:	<p>At eleverne oplever, hvor forskellige sprog kan være, og hvilke ligheder, der trods alt også er.</p> <p>At bidrage til elevernes sproglige bevidsthed (metasproglig refleksion) og udvikling af sprogstrategier.</p> <p>At gøre eleverne opmærksomme på sprogets betydning for enhver befolkningsgruppe.</p> <p>At bidrage til elevernes forståelse af kasus som morfologisk kategori med syntaktisk funktion (sammenhængen mellem akkusativ og direkte objekt)</p>
Sprogligt fokus:	<p>Sammenligning af sprog med henblik på: skriftsprog, sproglyd, morfologi & syntaks</p> <p>Kritisk refleksion over forskellige sprogs status og udviklingsmuligheder samt konsekvenserne for befolkningsgrupper.</p> <p>Kritisk refleksion over diskurser om sprog.</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Eleverne arbejder undersøgende med sproget.</p> <p>Alle observationer af forskelle og ligheder er interessante – selvom det ikke er alle, der kan svares fyldestgørende på inden for rammen</p> <p>Arbejdet med sproglig struktur har følgende hovedpointer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ordklasser findes på alle sprog • S & V findes på alle sprog • kasus findes på mange sprog • verbalbøjning findes på mange sprog

Materialer:

- Spørgsmål til Kahoot
- Elevark 8 s 14-15
- Elevark 11
- Elevark 12
- Film: *I sproget er jeg* samt **arbejdsark med spørgsmål til filmen**

NB: eleverne har brug for adgang til computere med høretelefoner!

Forslag til dagsplan:

1. **Opvarmning med kahoot** – lav din egen kahoot ud fra spørgsmål og svar nedenfor. Anslået tidsforbrug: 20 minutter

Kahoot om sproglig mangfoldighed

1. Er det korrekt, at der på grønlandsk findes næste 100 forskellige ord for sne?
2. Findes der sprog, der kun tales af mænd?
3. Har alle talte sprog konsonantlyde og vokallyde?
4. hvad hedder skole på tyrkisk?
5. Skelner alle sprog mellem 'højre' og 'venstre'?
6. Findes der sprog uden udsagnsordet "at have"?
7. Findes der sætninger på alle sprog?
8. Findes der sprog, der bøjer ord ved at sætte "bøjningsendelsen" foran resten af ordet?
9. Hvor mange officielle sprog har man i Sydafrika?
10. Kan et sprog være forbudt?
11. Er det mest almindeligt at være etsproget eller flersproget?
12. hvor stor en andel af verdens sprog har både vokallyden ø og vokallyden y?

SVAR:

1. nej, det er en myte
2. ja, der findes sproglige varianter, der kun tales af mænd eller kun af kvinder, såkaldt hemmelige sprog
3. ja – men der er stor forskel på hvor mange
4. okul (alternativer kunne være: koulu (FI), école (FR), școală (RO))
5. nej – nogle sprog bruger kun betegnelser for verdenshjørner, og det er altså lige meget, hvordan man selv vender (fx visse sprog i Australien)
6. nej, fx på finsk og ungarsk findes det ikke. Her bruges i stedet en ejeform og verbet at være, "jeg har en bog" = "min bog er."
7. ja – alle sprog har sætninger forstået på den måde, at alle sprog har grundled og udsagnsled, der knytter sig til hinanden.
8. ja – fx swahili
9. 11 sprog: Sepedi, Sesotho, Setswana, siSwati, Tshivenda, Xitsonga, Afrikaans, English, isiNdebele, isiXhosa and isiZulu.
10. ja, igennem tiden har mange magthavere forsøgt at forbyde deres undersåtters sprog, ligesom børn er blevet sendt på kostskole, hvor de ikke måtte tale deres modersmål.
11. Det kommer an på, hvor i verden, man bor. I USA og Australien er der mange, der kun taler engelsk, men i store dele af Afrika, Europa og Asien taler de fleste mere end et sprog.
12. Kun ca 4 % ifølge en opgørelse af wals.info!

2. **Gruppearbejde med menneskerettighederne på video** (elevark 8, DEL 2; se vejledning nedenfor). Anslået tidsforbrug: 60-90 minutter

Elevark 8 DEL 2

Her arbejder med menneskerettighederne på tværs af sprog. Her arbejdes med videomateriale, og opgaverne fokuserer på at skabe grobund for **sproglig iagttagelse og sproglig bevidsthed** gennem sammenligning af både **kendte og ukendte** sprog. Lad gerne eleverne arbejde i grupper, hvor de udvælger 4 videoer efter kriterierne øverst på arket, og diskuterer spørgsmålene i fællesskab, samt noterer deres svar på arket.

Med **opgaven til tegnsprog** bredes perspektivet yderligere ud og giver anledning til eftertanke – det er en udbredt forventning fra hørende, at tegnsprog skulle være universelt. Det er de imidlertid ikke, og der findes mange forskellige tegnsprog på tværs af kloden, hver med deres egne ordforråd og grammatikker, som vi kender det fra de talte sprog. Denne mangfoldighed skyldes, at tegnsprog ligesom talesprog ikke er konstruerede sprog, men derimod naturligt opstået i kommunikation mellem mennesker. Også her kan diskussionen tages i par, grupper og på plenum alt efter klassens behov.

Diskuter afslutningsvis gerne på klassen hvorfor det er relevant, at menneskerettighedserklæringen findes på mange sprog? Undersøg gerne, om eleverne kan finde videoer på alle klassens sprog? Hvad mangler?

Ekstraopgave med videoproduktion: bed eleverne selv lave en video med en artikel fra menneskerettighedserklæringen. Lad dem lave videoerne på egne modersmål eller et andre sprog, de føler sig trygge ved. Del videoerne med klassen, og lav jeres eget flersprogede arkiv.

3. **Tværsprogligt arbejde med morfologi og syntaks** (elevark 11; se vejledning nedenfor)
Anslået tidsforbrug: 60 minutter

Elevark 11

Elevark 11 giver anledning til **sproglig iagttagelse** rettet mod grammatik og ordforråd, og inddrager både skolesprog og sprog, der ikke normalt arbejdes med i skolen. Samtidig giver den tværsproglige sammenligning her en oplagt anledning for perspektivering til begreberne **syntetisk og analytisk sprog**, idet der her ses gode eksempler på begge dele.

Elevarket udgår fra en **autentisk tekst**, nemlig en central sætning fra artikel 26 i Menneskerettighedserklæringen. For at eleverne kan få det optimale ud af arbejdet med arket, er det nødvendigt at de arbejder sig roligt igennem fra ende til anden og starter med de simple spørgsmål for derefter at arbejde sig videre til de mere abstrakte.

Dette ark rummer muligheder i mange retninger – man kan vælge at dykke ned i enkelte sprog, særlig hvis nogle elever taler et af sprogene, eller man kan tale om de forskellige grammatiske kategorier, men det væsentligste er at lade eleverne gå på opdagelse i den sproglige mangfoldighed, og se om de kan bruge deres grammatiske begrebsapparat til at sætte ord på en lille smule af den.

GODT AT VIDE OM ANALYSEN AF DE ENKELTE SPROG FOR DIG SOM LÆRER

PÅ GRØNLANDSK er der ingen skarp opdeling mellem ordklasser, og derfor kan 'rettighed' bøjes som er verbum med personendelse, og læse i måde modus (passiv) tempus (fremtid) og kasus (allativ) Forestil dig, at det på dansk eller tysk ville være en infinitivkonstruktion eller et verbalsubstantiv, man kasusbøjede.... Analyse: S= alle, V= at have rettighed til, læse osv =A

PÅ SOMALI er det enkelt: S= person enhver han, V= har, O = ret at få undervisning

PÅ ARABISK er der intet V. Man kalder denne sætningstype en *præpositional sætning* og den bruges til at udtrykke ejerforhold. Sætningen kan analyseres: S= retten i undervisning, (V mangler), Subjektsprædikat= til alle mennesker.

TYRKISK er kendetegnet ved mange bøjninger, herunder for kasus. Her er tale om en copulasætning, S= hver persons ret til uddannelse, V=er/findes

VIETNAMESISK har mange småord – det er et isolerende sprog, der ikke bøjer ordene, men i stedet bruger partikler. S= alle mennekser, V=har (+prædikativmarkør), O= ret til at opnå uddannelse. Altså samme syntaktiske grundstruktur som på dansk.

FINSK: på finsk findes ikke noget verbum, der betyder "at have", og ejerkonstruktionen er en kombination af "at være" og ejer i allativ kasus. Det ejede fungerer som subjekt. Dvs. S=ret til at få undervisning (undervisning er objekt i denne konstruktion, à la infinitiv+AKK på tysk) , V = er, A= for enhver

LATIN: S= enhver (i sig selv) V= har, O= undervisningens ret.

4. **Produktiv opgave:** prøv kræfter med swahili (elevark 12; se vejledning nedenfor). Anslået tidsforbrug: 30-45 minutter

Elevark 12

Elevark 12 kan forstås som en slags grammatisk pusleopgave, hvor man skal holde hovedet koldt, bruge sin viden om grammatik og sine evner til at læse indenad.

Elevarket indeholder grundlæggende grammatiske oplysninger og gloser, som gør det muligt at producere fire sætninger på swahili.

For at løse opgaven korrekt, er det afgørende at forstå følgende pointer:

- swahili bruger præfixer i stedet for suffixer
- swahili bruger ikke pronominer, men integrerer i stedet både S og O i verbet, hvis de er pronominale
- det substantiviske objekt (mad i sætning 2) integreres ikke, men har derimod plads efter verbet som et selvstændigt ord

Bemærk, at der ikke i 3. personsbøjningerne skelnes mellem han og hun.

Når eleverne arbejder med at producere nye sætninger på et helt nyt sprog, kan det være en anledning til at tale om læringsstrategier – hvad gør man, når man skal finde hoved og hale i noget helt nyt? Hvordan kan man anvende gloser og grammatiske oplysninger til at løse opgaven? Kan eleverne her bruge deres viden om sætningsled til at finde subjekt (grundled) og objekt (genstandsled) for på den måde at vælge de rigtige præfikser?

Arbejdet med typologisk anderledes sprog kan desuden bruges perspektiverende – hvad viser bøjningerne på swahili os om de bøjningssystemer, vi kender (her sætter vi typisk endelser efter stammen i stedet for præfikser foran)? Er der måske nogle elever i klassen, der taler et sprog, der ligner swahili mere end det ligner dansk? (arabisk bøjer fx bl.a. ved hjælp af vokalændringer inden i stammen, ligesom vi kender det fra *mand-mænd*.)

SVARNØGLE	
Hun laver mad	Anapika chakula (3s-PRÆS-tilberede mad)
Hun har lavet mad	Alipika chakula (3s-IPF-tilberede mad)
Han elsker os	Anatupenda (3s-PRÆS.1pLO-elske)
De elsker dem	Wanawapenda (3pl-PRÆS-3pLO-elske)

I sproget er jeg

5. **Se filmen *I sproget er jeg/Voices of the World*.** Arbejde med **arbejdsark spørgsmål** til filmen. Anslået tidsforbrug: 2 timer. Filmen kan findes på mitcfu.dk

Tema om sproglig variation

Formål:	<p>At eleverne bliver klogere på dialekter, får mulighed for at lytte til dem og overveje deres egne fordomme over for forskellige dialekter</p> <p>At eleverne forstår, at dialekter og regional variation forekommer i alle sprog</p> <p>Skabe opmærksomhed på ungdomssprog og social variation på dansk og andre sprog.</p> <p>Skabe forståelse for, hvordan sociale varianter påvirker vores opfattelse af talerne.</p>
Sprogligt fokus:	<p>Sproglyd</p> <p>ordforråd</p> <p>sprogbrug</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Vigtigt, at eleverne bruger tid på at lytte til de forskellige dialektklip og bruger hovedtelefoner</p> <p>Vigtigt at eleverne får lejlighed til at tale om de indtryk, de får af de forskellige dialekttalende</p> <p>Vigtigt at eleverne både reflekterer over egen sprogbrug og sammenligner den med andres.</p> <p>Vigtigt at skabe rum for kritisk refleksion over sprogholdninger og sociolekter</p>

Materialer

Arbejdsark dialekter

KU dialektkort: <https://dialekt.ku.dk/dialektkort/>

Om multietnolekt:

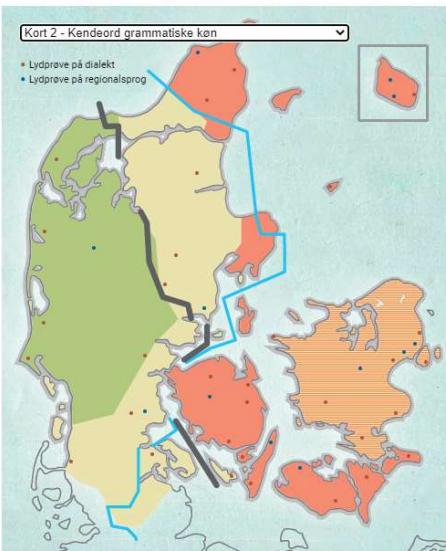
<https://dialekt.ku.dk/sociolekter/etnolekt/multietnolekt/>

Om sprogholdninger:

<https://dialekt.ku.dk/sprogholdninger/>

Dialekter

Temaet kan indledes med en åben snak om, hvad dialekter er, og om eleverne kender nogen, der taler dialekt. Hvem kender de, hvordan taler de og hvad synes eleverne om at møde nogen med en anden dialekt end deres egen?

Forklaring til kort 2

Grammatisk køn:

3 køn (hankøn, hunkøn, intetkøn) f. eks. i mand, en kone, et barn

2 køn (fælleskøn, intetkøn) f. eks. en mand, en kone, et barn

Overgang i nyere tid fra 3 køn til 2 køn

2 køn, alle ord for noget tælleligt er fælleskøn (en hus, den hus), alle ord for stof er intetkøn (noget jord, det jord)

Kendeordets placering:

^A mod øst efterhaengt kendeord: 'manden'; mod vest foranstillet kendeord: æ mand (som på engelsk)

Hovedaktiviteten er baseret på KU's interaktive dialektkort (se link i Materialer). Gennem kortet kan man lytte til autentiske lydprøver på forskellige dialekter og regionale varianter af dansk. For at eleverne kan få det fulde udbytte af aktiviteten, er det vigtigt at de anvender hovedtelefoner, så de kan høre hvordan ordene siges, samt at det forklares på forhånd, at den tekst, der kommer frem når man trykker på de enkelte dialekter, er skrevet med i både lydskrift (grå skrift) og på standarddansk (hvid skrift) – dvs. at dialekterne ikke har deres eget skriftsprog, selvom der kommer en tekst frem med mange fremmedartede tegn.

Titel: Sall
Tid: 16s / 01:11

Udskrift Dialektræk Mere om dialekten Mere på dialekten

Print

Midtøstjylland, Sall

Optaget 1978.
Meddelelsen (f. 1900) fortæller om, hvordan hun kom til at bo som tiårig tjenestepige på en gård i landsbyen.

1 så blöw a jo så lukket en' i sän et bette hwol, vi ha:j
1 Så blev jeg jo så lukket ind i sådan et lille hul, vi havde

2 ve brög'geset - de war jo bettepi:gens ... hæller tjænnest-
2 ved bryggerset. Det var jo bittepigens ... eller tjeneste-

3 tø'sen, såm di så; få di så aldri bettepi:g, di

Fremgangsmåde

I denne aktivitet skal eleverne gå på opdagelse i forskellige dialekter (inkl. argentinadansk, amerikadansk). Giv eleverne **arbejdsarket** (enten fysisk eller digitalt) og vis dem, hvordan dialektkortet virker. Det er vigtigt, at de vælger de røde prikker for at lytte til egentlig dialekter.

Eleverne arbejder i grupper med **Arbejdsark dialekter**:

- Hver gruppe lytter til 3 dialekter
- Eleverne øver sig i at gentage dialekterne
- Eleverne forsøger at beskrive de 3 dialekter: bruger de andre ord? har ordene en anden udtale? hvordan er sætningsmelodien i forhold til jeres?

- Hvilket indtryk får I af dem, der taler sådan? Tror I, det er korrekt?

Herefter samles op på klassen

- Hvad er eleverne nået frem til? Kan de beskrive de tre dialekter, de har valgt?
- Hvornår taler eleverne selv dialekt?
- Hvad mener klassen om dialekternes fremtid? Hvorfor siger man, at dialekterne er ved at dø?
Er det godt eller skidt?

Samlet anslået tidsforbrug for dialektarbejdet: 2 timer.

Social variation

Unges og ældres sprog

Start gerne denne del med en summeøvelse:

Taler unge anderledes end ældre og hvorfor? Tal med din makker – find 3 eksempler på udtryk, som du ville bruge, men som dine bedsteforældre ikke bruger -og måske ikke kender! Kan I også finde eksempler på udtryk, de bruger, mens I ikke gør?

Lad eleverne skrive udtrykkene op på tavlen og diskuter dem på klassen. Er det nogle, alle elever kender til? Gør du som lærer? Her er gode muligheder for at få en snak om ungdomssprog.

Sproget som social markør

I denne del sættes fokus på social variation og sprogholdninger. Ved at lytte til og læse om fire forskellige sociale varianter, nemlig Dronningens, Kronprins Frederiks, Kim Larsens og unge menneskers gadesprog, får eleverne mulighed for at reflektere over sprogets sociale varianter og over deres egne sprogholdninger

Dronningen: vis et videoklip fra den seneste nytårstale eller lignende

Diskuter: hvordan taler Dronningen anderledes end os andre? Er der særlige ord, sætningsstrukturer, udtaler eller andet, I lægger mærke til?

Kronprins Frederik

<https://www.bt.dk/det-vi-taler-om/kronprins-frederik-brugte-ukendt-ord-hvad-sagde-han>

Læs artiklen. Hvad handler det om – hvad diskuterer de nævnte personer?

Hvad mener I om Kronprinsens brug af ordet, og hvorfor?

Kim Larsen: vis videoklip, fx dette: <https://youtu.be/bYxaXqWarHE>

Diskuter: hvordan adskiller Kims sprog sig fra de kongeliges? Hvilken social klasse forbinder I hans måde at tale på med? Hvilke træk I sproget gør, at I får den opfattelse – er det ord, sætninger, en særlig udtale eller noget andet?

De unges gadesprog: læs om multietnolekt:

<https://dialekt.ku.dk/socialekter/etnolekt/multietnolekt/>

Diskuter: hvad kendetegner dette sprog? Kender I nogen, der taler sådan? Gør I selv?

Sammenlignende

Nu har I talt om Kronprinsens, Dronningens, Kim Larsens og de unges sprog. Hvad tror I, at andre mennesker tænker, når de hører dem tale? Brug nedenstående skema til en vurdering af de forskellige talere – lad gerne eleverne arbejde individuelt og saml derefter op på klassen.

Indsæt et tal fra 1 til 5, hvor 5 betyder rigtig meget og 1 betyder slet ikke	Dronningen	Kronprinsen	Kim Larsen	Unge m gadesprog
Lyder klog				
Lyder veluddannet				
Lyder rar				
Lyder som en med god humor				
Lyder som en man kan stole på				
Lyder fornem				
Lyder afslappet				
Lyder cool				

(Kan evt laves som elektronisk afstemning)

Sammenlign jeres resultater. Tror I, personerne faktisk er, som de lyder? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvis du som lærer ønsker at kvalificere snakken om sprogholdninger yderligere, kan du gå ind på KU's side om sprogholdninger (se Materialer) og sammenligne elevernes sprogholdninger med andres.

Tema om sproglægtskab

Formål:	<p>At give eleverne en fornemmelse for historiske og geografiske sammenhænge mellem sprog</p> <p>At give eleverne indblik i og mulighed for kritisk at reflektere over sprogpolitik og sprogbrug</p> <p>At bidrage til elevernes udvikling af tvær sproglige gættestrategier</p>
Sprogligt fokus:	<p>ordforråd</p> <p>læringsstrategier</p> <p>sprogbrug</p> <p>sproghistorie</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Skabe rum for kritisk refleksion i forhold til hhv. låneord (Benny Andersen), sprogsamfund og sprogpolitik (EU).</p> <p>Eleverne arbejder undersøgende med de parallelle tekster og det er vigtigt, at de når at arbejde med hver enkelt tekst, før den næste udleveres.</p>

Materialer:

Elevark 4 (hvis tysk som 2. fremmedsprog)
 Elevark 5 (hvis fransk som 2. fremmedsprog)
 Elevark 6
 Vendespil (brikker)
 Sprogfamiliespillet (arbejdsspørgsmål)

Forslag til dagsplan:

- Som introduktion til temaet kan I vælge at læse Benny Andersens digt *Verdensborger i Danmark* og diskutere følgende spørgsmål:
 - Hvad handler digtet om?
 - Hvad mener forfatteren om de mange udenlandske ord?
 - Er I enige? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Den sproglige detektiv – arbejde med tvær sproglige gættestrategier. Arbejde i grupper med de parallelle tekster fra menneskerettighedserklæringen. Brug **elevark 4**, hvis eleverne har tysk, og **elevark 5** hvis de har fransk.

Elevark 4 & 5: den sproglige detektiv

De vigtigste mål med opgaven er:

- at eleverne oplever, hvor meget de kan forstå med udgangspunkt i deres eksisterende sproglige ressourcer
- at eleverne fornemmer, at **nogle sprog kan læses "gennem" andre beslægtede sprog**
- at eleverne fornemmer, at der kan være nogle regelmæssigheder i forskellene mellem ordene på de beslægtede sprog.

For at øvelsen kan virke optimalt, **skal eleverne kun have et sprog udleveret ad gangen** og uden navnet på sproget (jf. spsm. 7), altså først sprog 1, derefter sprog 2 og så videre, så det kan være en fordel at klippe arkene på forhånd. På denne måde bevæger de sig fra det fremmedartede til det mere velkendte og skulle gerne opleve **en øget grad af transparens** samt at de kan forstå mere, end de forventer. Formålet er både at fremme elevernes brug af **gættestrategier** og eksisterende sproglige ressourcer, og at gøre dem opmærksomme på sproglægtsskaber.

Tekstuddragene stammer fra FN's hjemmeside, hvor Menneskerettighedserklæringen er oversat til en lang række sprog. Elevark 8 tager udgangspunkt i samme tekst (Menneskerettighedserklæringen artikel 1 & 2), men arbejder med sammenligning af de nordiske sprog og inddragelse af andre sprog gennem video og lyd.

NØGLE	SPROG 1	SPROG 2	SPROG 3	SPROG 4	SPROG 5
Elevark 4	afrikaans	nederlandsk	niederdeutsch	tysk	dansk
Elevark 5	rumænsk	fransk	spansk	engelsk	dansk

Denne aktivitet er ret tidskrævende, men for at få det optimale ud af den, er det nødvendigt, at eleverne arbejder i hvert fald 5-7 minutter med hver tekst, og at de udfylder skemaet på arket.

3. Vendspil med beslægtede ord

Vendspil & arbejdsark sprogfamiliepillet

- Print arkene som 2-siders print. Klip brikkerne ud og giv dem til eleverne** - det er vigtigt ikke at vende dem om, men kun se på ordene på de forskellige sprog. På bagsiden står sprogets navn, og det fungerer så I bagefter kan tjekke, om eleverne har samlet sprogene korrekt
- Udlever arbejds spørgsmål (sprogfamiliepillet)**

- c. Hjælp eleverne til at holde fokus på opgaven undervejs: gå punktvis frem i forhold til vejledningen og fokusere på forholdet mellem ordene (ligner de hinanden på tværs af sprog) snarere end på at gætte hvilke sprog der er tale om.
- d. Find et stort kort over Europa og verden, og hjælp eleverne til at placere sprogene derpå.
- e. Der er to pointer med denne aktivitet: dels at opdage, at ordene faktisk ligner hinanden (og måske fornemme hvordan lydene forandrer sig fra sprog til sprog) og at se, hvordan sprog fra de samme sprogfamilier er spredt over store geografiske afstande.
- f. Saml op på klassen. Kan eleverne finde ligheder mellem sprog fra samme sprogfamilie? Hvad fortæller det jer om sprogenes historie? Brug evt. nedenstående skema som baggrund for en snak om sprogfamilierne.

Oversigt over sproglægtskab			
Sprog	Sprogstamme	Sprogfamilie	
Tysk	Germansk	Indo-europæisk	
Engelsk			
Oldgermansk			
Dansk			
Fransk	Romansk		
Spansk			
Latin			
Sanskrit	Indisk		
Finsk	Finsk-permisk		Finno-ugrisk
Samisk			
Ungarsk	Ugrisk		

4. Arbejde med Elevark 6: sprogtræerne i sprogskoven (Anslået tidsforbrug 15 min)

Elevark 6: sprogtræerne i sprogskoven

Dette ark bør **printes i stor størrelse** eller vises på tavlen fra dette link:

<https://eurotalk.com/blog/2015/06/03/the-language-forest-how-are-world-languages-related/>

I sprogfamiliespillet arbejdede eleverne med en stor og kendt sprogfamilie (den indo-europæiske) og med en mindre velkendt (den finno-ugriske). Imidlertid er der mange andre sprogfamilier, som det i en flersprogethedsdidaktisk kontekst giver god mening at inddrage, ikke mindst fordi nogle elever måske taler sprog, der tilhører **andre sprogstammer og dermed andre træer i sprogskoven**.

Aktivitet

- Placer/highlight sprogene fra gættestrategierne på træet (evt. klassens sprogtræ)
- Se på sprogtræerne. Er alle klassens sprog med?

Opfølgende arbejde

- Lad eleverne finde deres flersprogede ordliste fra Elevark 4 & 5 frem.
- Instruktion: Kig på de ord, der ligner hinanden. Er de mon beslægtede? Begrund jeres svar.
- Er der nogen systematiske forskelle mellem ordene på de forskellige sprog? Diskuter dem med hinanden.

Tema om skandinaviske sprog

Formål:	<p>Elevernes forståelsesstrategier i forhold til svensk og norsk styrkes</p> <p>Eleverne bliver opmærksomme på regelmæssigheder i forskelle mellem dansk, svensk og norsk</p> <p>Eleverne får indblik i det historiske nordiske sprogfællesskab</p>
Sprogligt fokus:	<p>sproglyd</p> <p>skriftsprog</p> <p>ordforråd</p> <p>morfologi</p> <p>sprogbrug</p> <p>læringsstrategier</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>SKAM & Fucking Åmål fungerer som appetit- og opmærksomhedsvækker</p> <p>I arbejdet med menneskerettighedserklæringen arbejdes undersøgende med en progression fra et overordnet, betydningsorienteret blik (DEL 1) til en kobling mellem abstrakte regler og konkrete teksteksempler (DEL 2), en lærerstyret grammatisk undersøgelse og perspektivering (DEL 3) og afslutningsvis en kritisk refleksion over sprolpolitikken i de nordiske sprogsamfund (DEL 4).</p>

Materialer

Arbejdsspørgsmål til SKAM & Fucking Åmål

Elevark 8

Arbejdsspørgsmål til skandinaviske sprog

Forslag til dagsplan

AKTIVITET 1: SKAM & Fucking Åmål (Anslået tidsforbrug: 1 time)

SKAM & Fucking Åmål

Introducer eleverne til aktiviteten: vi skal se 2 videoklip og bagefter skal vi arbejde med sproget i dem. Begge klip ses flere gange, med mindre eleverne kan logge ind selvstændigt og se dem flere gange.

- Se videoklip m SKAM (FX afsnit 12, 17:36-21:58)
- Se videoklip m Fucking Åmål (FX 10:35-11:12)

Udlever **arbejdsspørgsmål** på print eller digitalt (pdf kan også udfyldes digitalt). Med udgangspunkt i videoklip fra SKAM og Fucking Åmål arbejder eleverne i grupper med følgende spørgsmål (20 min):

- Kan I forstå, hvad personerne siger? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Lav en liste på ti ord fra klippet, som I synes adskiller sig fra dansk
- Hvis I skulle prøve at tale som personerne i filmen, hvad ville I så lave om i forhold til jeres normale udtale på dansk? Lav en liste over måder at lyde mere norsk/svensk på
- Bruger personerne i videoen nogen former for slang eller ungdomssprog? Hvilke udtryk? Hvorfor tror I, det er slang eller ungdomssprog?

Herefter samles op på klassen.

AKTIVITET 2: Skandinaviske sprog i menneskerettighedserklæringen (Anslået tidsforbrug: 2 timer)

Elevark 8 side 1 (skandinaviske sprog)

Aktiviteter baseret på **første side af Elevark 8** – her skal I både bruge den printede og den digitale version!

Disse aktiviteter tager udgangspunkt i teksten fra FN's menneskerettigheder artikel 1 & 2. Der arbejdes i disse aktiviteter med **interkomprehension, gættestrategier og sproglig iagttagelse**, og dette kobles til en autentisk og samfundsrelevant tekst, der findes oversat til mange af verdens sprog.

NB: dette elevark indeholder links til video og lyd

DEL 1 (Anslået tidsforbrug: 30 min)

Her er fokus på at gå undersøgende til værks – hvor meget kan man egentlig forstå, når man prøver? Hvordan ser de forskellige sprog ud på skrift? Og er der noget, der er sværere og lettere end andet? Kan eleverne gætte, hvad der er hvad? Forventningen er, at opgaven bliver lettere, når man bevæger sig fra venstre mod højre.

Elevarket kan med fordel anvendes **både i elektronisk og papirform**, da det både indeholder links til lydclip og video og felter til skriftlige svar. Det kan være nødvendigt at tjekke på forhånd, om linkene virker i skolens set-up, da firewall og andet kan blokere dem.

Fremgangsmåde:

- Uddel **elevark 8** på print
- Gennemgå spørgsmålene på første side uden at afsløre, hvilke sprog der er tale om
- Afspil lyden fra den **digitale version af elevarket**
- Lad eleverne arbejde i grupper med arket
- Saml op på klassen

Fremgangsmåde: lad eleverne lytte til og læse teksten på et sprog ad gangen. Lad dem arbejde med diskussionsspørgsmålene separat for hver sprogversion. Herefter kan opsamles på klassen.

NØGLE:

Sprogene er: (fra venstre mod højre:) islandsk -færøsk-nynorsk-svensk-bokmål.

DEL 2 (anslået tidsforbrug 20 min)

Arbejdsspørgsmål til skandinaviske sprog

- Uddel **ARBEJDSSPØRGSMÅL til skandinaviske sprog** og lad eleverne arbejde med spørgsmålene 1-7 om lyde og bogstaver på dansk, svensk og norsk.
- Saml op på klassen

DEL 3 (Anslået tidsforbrug 20min)

Introducer til grammatik på norsk og svensk – brug gerne nedenstående summespørgsmål

Summespørgsmål

Selvom norsk og svensk ligner dansk meget, er der små forskelle også i grammatikken. Har I lagt mærke til nogen forskelle? Sum kort med sidemakker, opsamling på tavlen

Lærerintro til grammatik på svensk og norsk:

- På dansk, svensk og norsk har substantiverne køn
- på dansk og svensk: intetkøn (et menneske, et barn) og fælleskøn (en pige, en dreng)
- på norsk: hunkøn, hankøn og intetkøn

Herefter arbejde med arbejdsspørgsmål 8 & 9:

Arbejdsspørgsmål 8:

Kan I finde nogen substantiver i teksten, hvor kønnet ikke er det samme på de tre sprog? Hvilke? Sum med sidemakker, opsamling på tavlen

Her kan du som lærer vælge at uddybe på baggrund af følgende:

- Ordene har køn på da, sv, no – **på hvilke andre sprog findes køn? Hvilke køn?** Passer de sammen på tværs af sprog? (se evt dette kort for inspiration – bemærk dog, at køn i pronomener tælles med her, ikke kun substantiver. Det giver en skævvridning i forhold til engelsk, som står opført med 3 køn <https://wals.info/feature/30A#1/27/149>)
- Eksperimenter med at lave om på ordenes køn -betyder det noget?

- substantiverne bøjes på dansk i ental og flertal og bestemt og ubestemt - hvordan er det nu vi gør det?
- sammenlign den bestemte form på norsk og svensk med den bestemte form på dansk> på norsk og svensk bruges i nogle situationer dobbelt bestemthed, fx "det kalla kriget" (svensk) "den kalde krigen" (norsk) vs "den kolde krig" (dansk)

Arbejdsspørgsmål 9

Hvordan danner man bestemt form af substantiver på andre sprog I kender? Skriv et par eksempler og diskuter med din makker, om de mest ligner dansk eller svensk/norsk.

DEL 4 Låneord i skandinaviske sprog (anslået tidsforbrug 15 min)

Hos Kristiansen et al. (1996) kan man finde lister over forskellige låneord på dansk, svensk og norsk. Herunder gives et par eksempler:

Dansk	svensk	norsk
Acceptere	acceptera	akseptere
Chauffør	chaufför	sjåfør
Bureau	byrå	byrå

Vis eleverne disse eller andre eksempler på låneord på de tre sprog og lad dem diskutere følgende spørgsmål:

- ved I, hvilke sprog låneordene kommer fra?
- hvad lægger I mærke til, når I sammenligner dem på dansk, svensk og norsk? (stavemåder)
- hvordan tror I, forskellene er opstået - hvorfor skriver nordmænd og svenskere ordene anderledes end vi danskere?
- hvad ser I af fordele og ulemper ved den danske og den norske skrivemåde?

Tema om sprog, magt og samfund

Formål:	<p>At øge elevernes bevidsthed om sproglig magt</p> <p>At gøre eleverne i stand til at tage magten over sproget</p> <p>At stille kritiske spørgsmål til den sproglige magt, der udøves omkring dem</p>
Sprogligt fokus:	<p>Diskurs</p> <p>Sprogbrug</p> <p>Tekst</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Eleverne skal arbejde både analytisk, kritisk og produktivt med begreber og tekster.</p> <p>Fokus på sprogets magt: hvilken rolle spiller vores sprogvvalg og sproglige valg, når vi begår os i samfundet? Hvordan kan bestemte typer sprogbrug fremme bestemte dagsordener og skjule andre? Hvordan kan vi bruge sproget aktivt til at påvirke verden?</p>

Materialer

videoklip fra Barbarians

link til EU-sprog

Samtalekort

Elevark 13

Konnotationskort

Corona-tekster

Arbejdsspørgsmål Magt i teksten

Forslag til dagsplan

1. Introaktivitet: samtalekort (Anslået tidsforbrug 20 min)

Samtalekort

Print og klip samtalekort og udlever dem til eleverne. Eleverne sidder i grupper og skiftes til at trække et spørgsmål, som de så skal diskutere med hinanden. Efterfølgende kan der samles op på klassen. Kortene indeholder følgende spørgsmål:

- Har vi en sprogpolitik i Danmark?
 Hvem bestemmer hvilke sprog man kan lære i skolen i Danmark?
 Må man tale dialekt i fjernsynet?
 Hvem bestemmer, hvordan ord skal staves?
 Hvilke sprog har den største indflydelse i DK og verden? Hvorfor?
 Anser I det for problematisk, at nogle sprog har større magt og indflydelse end andre?

2.Fokus på sprogsamfund (Anslået samlet tidsforbrug 1,5 t)

Illustrerer vh.a. videoklip fra Barbarians, hvordan magt kan udøves igennem sprogvalg, når nogen påtvinger andre deres sprog

Klip nr 1

[Spoken Roman Latin, from TV Show "Barbarians" - YouTube](#) :

(Romerne taler latin og påtvinger germanerne deres sprog)

Klip nr 2

[Barbarians \(2020\) S1xE2 Latin subtitles-- Varus, Segestes, Pelagios - YouTube](#)

(De første 30 sekunder: Germaneren Segestes henvender sig til den romerske hærfører Varus – på latin. Varus gør grin med hans accent og taler tysk til ham.)

Elever arbejder med Elevark 13 om sprogsamfund og laver forslag til egen sproglov

Elevark 13

Elevark 13 sætter fokus på forholdet mellem sprog og samfund, og skaber mulighed for at knytte sprogfagene til samfundsfag. Arket indeholder en kort tekst om det danske sprogsamfund i sammenligning med andre, samt et par uddrag fra norsk og sydafrikansk sproglovgivning.

Det kan være en fordel at summe over sproglovgivningen i makkerpar ud fra spørgsmål som:

- Hvad undrer jer i hhv. den norske og den sydafrikanske sproglov?
- Hvad fortæller det jer om de to sprogsamfund?
- Hvordan ser I de forskellige sprogs status i de lande?
- Hvordan ser I vores sprogsamfund i Danmark i sammenligning med de to?

Arket sluttet af med et par diskussionsspørgsmål og en opgave: skriv jeres egen sproglov. Denne opgave giver både anledning til at reflektere kritisk over indretningen af sprogsamfundet i Danmark og til tekstproduktion i en ganske særlig genre. Hermed kan der skabes rum for at arbejde sprogligt bevidst med genren virkemidler inden for rammerne af en opgave, der fordrer kritisk refleksion over sprogsamfund og sprogs status.

Sproglovene kan udformes som almindelige worddokumenter, eller de kan laves til flotte plancher, der kan hænges op i klasseværelsen – evt. sammen med elevernes sprogportrætter.

3. Sproglig mangfoldighed i EU (Anslået tidsforbrug 20 min)

Indled evt. med en brainstorm: EU har en sprogpolitik, der sikrer at alle borgere skal have ret til informationer og sagsbehandling op deres eget nationale sprog. Hvilke sprog drejer det sig om?

Herefter:

Lad eleverne bruge 10 minutter på at lytte til og kigge på de 24 officielle EU-sprog på linket nedenfor:

Liste og lydfiler over de 24 officielle EU-sprog (under listen over sprogene: dvs hvordan lyder de, og hvordan ser de ud (forskellige skriftsprog))

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_da

Diskuter følgende spørgsmål:

Hvad overrasker jer?

Hvad mener I om EU's sprogpolitik? Hvorfor?

Kort diskussion på klassen – hvad betyder det, at et sprog er vigtigt, og for hvem?

4. Magt i tekster

Introaktivitet (15 min):

Konnotationskort

Print konnotationskort og udlever til eleverne. Lad eleverne selv klippe arkene op – på hver vandrette linje står tre ord, der betyder nogenlunde det samme, men har forskellige konnotationer. Bed eleverne om at sortere kortene i tre bunker: positivt, negativt og neutralt.

Corona-tekster (Anslået arbejdstid: 1 t)

Coronatekster & Arbejdsspørgsmål Magt i teksten

Arbejde med tekstuel fremstilling – hvordan kan bestemte aktører eller begivenheder fremhæves og skjules i en tekst?

Eleverne læser **coronatekster (pdf)**. Det er uddrag af taler fra Trum og Biden, et tweet fra Trump, et tysk og nogle danske slogans og et enkelt kort uddrag af en artikel om vaccinemodstand. Herefter arbejdes med **arbejdsspørgsmålene Magt i teksten**.

Tema om sprog og kultur

Formål:	<p>At give eleverne en fornemmelse af det tætte forhold mellem sprog og kultur.</p> <p>At vise dem, at sådanne sammenhænge findes på tværs af sprog, selvom de ser forskellige ud</p> <p>At bidrage til elevernes interkulturelle kompetence</p>
Sprogligt fokus:	<p>Sprogkultur</p> <p>Sprogbrug</p> <p>Diskurs</p> <p>Oversættelsesproblematikker</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Eleverne reflekterer over forholdet mellem sprog og kultur på tværs af sprog.</p> <p>Skabe rum for kritisk refleksion over egne eller andres sprogekulturelle normer.</p> <p>Eleverne arbejder praktisk med sammenhængen mellem kulturelle normer og sprogligt udtryk</p>

Materialer

Elevark 3
 Elevark 9
 Arbejdsspørgsmål til maskinoversættelse
 Maskinoversættelse dansk
 Maskinoversættelse engelsk

Forslag til dagsplan

1. Forholdet mellem sprog og kultur

Elevark 3

Man hører ofte, at grønlandsk har utrolig mange ord for sne, eller at engelsk er det sprog, der har flest ord. Så enkelt er det ikke, men det er sandt, at der er forskel på, hvordan forskellige sprog sætter ord på verden. Helt enkelt betyder det, at alle betydninger af et bestemt ord på et sprog sjældent svarer fuldstændig overens med et bestemt ord på et andet sprog.

Vi kender det fx fra dansk og engelsk, når både "moster" og "faster" skal oversættes til "aunt", eller når "træ" kan betyde både "tree" og "wood" – som igen på dansk i andre sammenhænge kan betyde "skov".

Mere overraskende er det måske, at der er stor forskel på antallet af farveord på forskellige sprog, at nogle sprog ikke skelner mellem "han" og "hun," mens atter andre altid angiver verdenshjørner, men aldrig højre og venstre. Disse forskelle har gennem tiden fået antropologer og sprogforskere til at spekulere over, hvorvidt begreberne i et sprog påvirker den måde, vi tænker på.

Teksten om hygge som kulturelt nøgleord (**elevark 3**) kan danne udgangspunkt for **refleksioner over sammenhængen mellem sprog og kultur**, og kan i princippet udleveres til eleverne uden det store forarbejde. De afsluttende refleksionsspørgsmål kan med fordel diskuteres både i mindre grupper og på klassen; her kan man som lærer udnytte sit kendskab til klassen og hvordan man bedst får gang i den gode snak. Afslutningsvis kan du vælge at lade dem formulere noget på skrift, evt. plancher med eksempler på særligt kulturelt forankrede begreber, de kender.

2. Høflighed på tværs af sprog

Optakt: hvad vil det sige at tale høfligt på tværs af sprog?

Introducer høflighedsstrategier på forskellige sprog, evt. på baggrund ovenstående tekstboks.

Elevark 9

Dette elevark kan med fordel introduceres i forbindelse med en snak om høflighed generelt og eventuelt om høflighed på de sprog, eleverne beskæftiger sig med i skolen. Herefter kan eleverne læse teksten individuelt eller i grupper og diskutere spørgsmålene.

Elevarket stiller ind på sproglige høflighedsstrategier på tværs af sprog - både gennem en teoretisk forklaring om positive og negative høflighedsstrategier, og igennem konkrete eksempler. Koblet til teksten er flere spørgsmål til de sprog, eleverne selv kender til. Her kan med fordel summeres alene og i par og derefter samles op på klassen eller lignende, sådan at eleverne dels får lejlighed til individuelt at reflektere over de sprog, de måtte kende til, og dels kan diskutere med hinanden og læreren.

Disse diskussioner kan dels bruges til at stille skarpt på konkrete høflighedsmarkører på forskellige sprog, og dels afsløre forskelle i mellem forståelser af høflig sprogbrug på tværs af sprog, dialekter og sociale grupper.

Baggrundsinfo til dig som lærer

Alle sprog har midler til at udtrykke sig høfligt. Der er imidlertid stor forskel på, hvad høflighed er, og hvordan den sprogligt kommer til udtryk.

En vigtig kulturel forskel på tværs af sprog, er forskellen mellem de POSITIVE og NEGATIVE høflighedsstrategier, der er to forskellige måder at vise respekt og høflighed over for samtalepartneren på, og som er dybt forankret i de forskellige kulturer.

En POSITIV høflighedsstrategi kender vi fra kulturer, der bruger mange ord og signaler til at vise høflighed. Det kan fx være sprogkulturer som wolof fra Senegal, hvor høfligheden kommer til udtryk igennem meget nuancerede og omfattende måder at hilse på hinanden. Her er tydelige konventioner for, hvem der skal hilse først (den med lavest status), og hvad der skal siges. Det ville således være uhøfligt IKKE at hilse, spørge til den andens velbefindende og hans/hendes familie samt afslutningsvis at takke gud.

Andre positive høflighedsstrategier kan fx være brugen af tiltaleformer som Ms./Mr., monsieur/madame og høflighedsmarkører som please, bitte, s'il vous plaît. Grundlæggende handler de positive høflighedssignaler om at vise opmærksomhed og interesse over for samtalepartneren, og også på dansk kan de komme til udtryk ved fx at spørge til samtalepartneren, at bruge venlige tiltaleformer som navne og kælenavne og at udvise optimisme og solidaritet med samtalepartneren. Den grundlæggende idé er at få samtalepartneren til at føle sig godt tilpas.

NEGATIVE høflighedsstrategier har som primært fokus at forstyrre modparten mindst muligt – det kan betyde en modsatrettet impuls i forhold til den positive strategi, idet fokus fx kan være på at holde afbrydelsen så kort som muligt, og dermed undgå overflødig snak (det kender vi fra DK, når folk ikke siger goddag til togkonduktører og andre funktionspersoner, men fokuserer på at vise billetter osv så hurtigt som muligt). For at udøve høflighed via den negative strategi kan man udtrykke sig indirekte, uklart og usikkert samt bruge undskyldninger; fx ved at sige "jeg ved ikke helt, om jeg kan komme derhen, hvis der ikke går en bus" (=giver du et lift?), "undskyld jeg ringer, men jeg ville gerne lige høre om du måske kunne hjælpe mig med X." Bemærk de mange høflighedsmarkører i den sidste formulering; her er både en undskyldning, en irrealis/konjunktiv (ville høre), et adverbium, der signalerer, at det er en kortvarig afbrydelse (lige), og et adverbium, der signalerer usikkerhed (måske).

Det er muligt på både dansk og andre sprog at bruge strategier af begge typer, men nogle strategier er mere fremherskende på nogle sprog, og nogle er helt nødvendige på bestemte sprog. Det er bare vigtigt at være opmærksom på, at det, der virker høfligt på et sprog, ikke nødvendigvis virker høfligt på et andet. Og måske har vi som danskere tendens til at bruge for mange af de negative strategier også når vi taler fremmedsprog, og kommer på den måde til at fremstå mindre høflige?

4. Sukkerskålsopgave: Anslået tidsforbrug: 15-20 minutter

Eleverne arbejder i grupper ud fra følgende fælles opgave:

Du vil have sukkerskålen, og du kan ikke selv nå den.

Hvordan vil du formulere dig, hvis du taler med:

din ven

din lærer

statsministeren

din vens bedstemor

Dronningen

(andre personer)

Hvordan vil du udtrykke samme ønske på andre sprog?

5. Maskinoversættelse Anslået tidsforbrug: 60 minutter

Maskinoversættelse dansk & arbejdsspørgsmål

Den danske, maskinoversatte tekst udleveres sammen med arbejdsarket. Eleverne arbejder i par.

Opgave 1 (20 min):

Denne tekst er en maskinoversættelse fra engelsk. Læs teksten grundigt. Kan I forstå den? Hvor er der problemer i forhold til forståelsen? Marker problemerne i teksten.

Hvorfor tror I, disse problemer er opstået?

Hvor er der problemer i forhold til korrekt sprogbrug? Hvorfor tror I, disse problemer er opstået?

Maskinoversættelse engelsk

Herefter udleveres den engelske tekst

Opgave 2 (20 min):

Sammenlign nu den engelske tekst med den danske. Se på de problemer, I før har markeret i den danske tekst. Kan I ved at sammenligne de to tekster blive klar over, hvordan problemerne er opstået?

Hvis I er i tvivl, må I gerne slå ord op i ordbogen.

(Her kan læreren træde til og illustrere, hvordan ordbogen kan bruges i denne sammenhæng)

Beskriv til sidst, hvilke problemer, der er med den maskinoversatte tekst, og hvordan de kunne være undgået af en dygtig oversætter.

Opsamling på klassen (20 min)

Hvad lagde I mærke til? Hvilke typer problemer var der med oversættelsen? Hvordan kan I forklare dem?

Hvad ville I have gjort anderledes for at lave en bedre oversættelse? Hvad vil I tjekke næste gang, I bruger maskinoversættelse?

Referencer

- Andersen, L. (2005) *Almen Sprogforståelse*. Frederiksberg: Dansk lærerforeningens Forlag
- Daryai-Hansen, P., Drachmann, N., & Meidell Sigsgaard, A.-V. (2019). Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprogsfag. *Sprogforum*, 68, 46-53.
- Kristiansen, T., Gregersen, F., Møller, E., & Pedersen, I. L. (Eds.). (1996). *Dansk sproglære*. Dansk lærerforening. <https://go.exlibris.link/3DhTYPHJ>
- Krogager Andersen, L. (2020). *Tværsproglighedens veje. Om sproglig bevidsthed, tværsproglighed og didaktisk forandringsarbejde i en folkeskolekontekst*. (Ph.d-afhandling). University of Aarhus, Aarhus.
- Daugaard, L. M., Østergaard, W., Ladegaard, U., Wulff, L., Orulf, B., & Laursen, H. P. (2018). Sprogportætter. In *Literacy og andetsprog i udskolingen: Ni forløb fra Tegn på sprog*. Kristiansen, T., Gregersen, F., Møller, E., & Pedersen, I. L. (Eds.). (1996). *Dansk sproglære*. Dansk lærerforening. <https://go.exlibris.link/3DhTYPHJ>.